

УДК 316.4-159.98-37.06

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-3\(216\)-54-60](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-3(216)-54-60)

БОГДАН ОЛЕНА ЛЕОНІДІВНА,

кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця відділу психології масової комунікації та медіаосвіти, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України; кризова консультантка лінії психологічної підтримки НПА, Україна

Olena Bohdan,

PhD, Senior Researcher of Department of Psychology of Mass Communication and Media Education, Institute of Social and Political Psychology of the NAES of Ukraine; crisis consultant of the line of the psychological support of the NPA, Ukraine

E-mail: olena.bohdan.ua@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-4035-9144>

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПОВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

A Публікація акцентує увагу на важливості ціннісних орієнтирів добробуту навіть у часи війни. Автор презентує результати пробного дослідження різних аспектів добробуту педагогів у порівнянні з представниками інших професій. Представлені результати опитувань, що тривали протягом 05.2022 – 05.2024 рр., та охоплюють вибірки від 300 до 4670 осіб, переважно представників педагогічної спільноти. Дослідження супроводжувало активності зі психологічної підтримки українців. Опитування було зосереджено на виявленні різних аспектів життєстійкості українців, й опосередковано пов'язано з їхньою готовністю рухатись у бік добробуту та повоєнного відновлення. Фокусом уваги досліджень постали уявлення респондентів про власний добробут (модифікована шкала Ryff С., 2016), зв'язок добробуту з копінг-стратегіями (BASIC Ph, Mooli L., 2013), готовність українців до посттравматичного розвитку (The Post-traumatic Growth Inventory, Tedeschi R., 2004).

Ключові слова: ціннісні орієнтири; добробут; українське суспільство; педагогічна спільнота; психологічна травма війни; копінг-стратегії; посттравматичний розвиток; масова комунікація; медіаосвіта

VALUE ORIENTATIONS OF UKRAINIAN SOCIETY FOR POST-WAR REVIVAL AND SOCIAL WELLBEING: A PSYCHOLOGICAL ASPECT

S This publication focuses on the importance of value orientations for wellbeing even in times of war. Due to the social challenges that have befallen Ukrainians, «Ukrainian wellbeing» has a slightly different content compared to the concept used in world positive psychology. Ukrainian studies that highlight the national specificity of the concept of wellbeing, in particular the wellbeing of educators, show the mechanisms of subjectivity in building the wellbeing of Ukrainians and touch on the connection between wellbeing and professional activity are proposed. Particular attention is paid to the issues of wellbeing in times of war and the additional traumatization of society due to the influence of the mass media. This article presents the results of a pilot study on various aspects of educators' wellbeing in comparison with representatives of other professions. The results of the surveys, which lasted from 05.2022 to 05.2024 and covered samples from 300 to 4670 people, mainly representatives of the pedagogical community, are presented. This study accompanied the activities of psychological support for Ukrainians. The survey focused on identifying various aspects of the resilience of Ukrainians and is indirectly related to their readiness to move toward prosperity and post-war recovery. The focus of the research was on respondents' perceptions of their own wellbeing (Ryff C., 2016), the connection between wellbeing and coping strategies (BASIC Ph, Mooli L., 2013), and the readiness of Ukrainians for post-traumatic growth (Tedeschi R., 2018). The results of the study made it possible to identify the following components of the Ukrainian «wellbeing formula»: the value of life in every moment and manifestation, a tolerant attitude to various forms of social activity; clarity of vision of the desired individual and/or social situation, and belief in the effectiveness of one's own efforts to build the desired image of happiness; formation of an environment for achieving defined goals, and self-acceptance in the chosen role and activity.

Keywords: value orientations; wellbeing; Ukrainian society; pedagogical community; psychological trauma of war; coping strategies; post-traumatic development; mass communication; media education

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Поштовхом для написання цієї публікації стала проста й зрозуміла на перший погляд ідея: суспільство, як і окрема людина, рухається у бік досягнення результатів і підтримки станів, які визначаються ціннісними орієнтирами проявленої активності. Одночасно навіть на індивідуальному рівні українців система життєвих орієнтирів і цінностей знаходиться у процесі турбулентності та болісних трансформацій. Тим складніше означити такі ціннісні орієнтири на рівні суспільства, враховуючи величезні катаклізми, що припали на долю української нації протягом усього досвіду її існування взагалі, та військового протистояння із сусідом-агресором протягом останніх 10 років зокрема. На рівні побутового сприйняття говорити про добробут під час війни є дещо неетично, недоречно. Та якщо не ставити перед собою високі цілі української Перемоги, не конструювати бажаних варіантів розвитку суспільства та його колективного ментального поля в часи повоєнного відновлення – й тоді в запалі боротьби та гіркоті перенесених страждань губиться відповідь на ключове питання: заради чого ми як суспільство проходимо зараз період викликів, катаклізмів, протистояння. Незалежна, сильна, процвітаюча Україна є надихаючим стимулом боротьби. Одночасно важливо чітко бачити та розуміти критерії того процвітання та соціального добробуту – економічні, соціальні, психологічні. Складність і багатошаровість такої задачі неможливо вирішити у форматі однієї публікації чи навіть одного окремого дослідження. Тому надалі фокусуємо увагу саме на психологічному аспекті сприйняття поняття добробуту в українському ментальному просторі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Концепт wellbeing (добробут або благополуччя) стрімко виріс як фокус уваги дослідників і науковців на хвилі суспільних трансформаційних змін міленіуму. Як це буває з концептом, що стрімко розвивається, не обійшлося без певної плутанини в ключових дефініціях і розмаїтті трактувань споріднених понять (наприклад, wellbeing, wellness, happiness тощо). Англійські дослідники дійшли певного порозуміння, про що свідчить нещодавнє видання Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research (Maggiore, 2023) [13]. Зазначене видання є першим всеохоплюючим і глибоким ресурсом із дослідження якості життя та добробуту, що містить понад 500 статей та охоплює дослідження якості життя із соціальних і поведінкових перспектив. Не залишаються осторонь й українські вчені.

Зазначимо, у вітчизняній науковій простір концепт wellbeing більшою мірою зайшов у зв'язку з дослідженнями добробуту на робочому місці (О. Баніт, О. Мерзлякова, 2021) [1; 2]. Дослідниці зазначають, що, окрім плутанини в англійських поняттях і термінах, для українських дослідників ускладнює ситуацію розмаїття варіантів українського їх перекладу: добробут, благополуччя, щастя тощо. Однак декілька авторів, які дотичні до обраної нами теми,

використовують інші варіанти україномовного перекладу. Згаданий вище добробут (благополуччя) на робочому місці в контексті діяльності освітян досліджують О. Бондарчук разом з Н. Пінчук (2023) [4]. Дослідниці виокремили три рівні добробуту освітян: рівень суспільства (макрорівень), рівень професійних спільнот та організацій (мезорівень) та безпосередньо благополуччя особистості (мікрорівень). Для виявлення саме професійного благополуччя О. Бондарчук, Н. Пінчук застосували модифіковану модель К. Ріфф (Ryff, 2016) [15], яку дослідниці пропонують використовувати як базову для вивчення благополуччя освітян. Авторки надають рекомендації щодо підвищення рівня добробуту освітян за окремими складниками моделі, та поки бракує безпосередньо статистичних даних щодо ефективності таких впливів.

Розгорнуту картину дослідження добробуту на мікрорівні – рівні особистості – надає Т. Данильченко (2018) [5]. Вчена пропонує концепт суб'єктивного соціального благополуччя (ССБ), що містить: 1) рефлексію та оцінку суб'єктом власного соціального буття; 2) сукупність оцінок головних аспектів своєї життєдіяльності; 3) відчуття щодо психологічного комфорту (гедоністичний підхід); 4) досягнення гармонії у соціально-позитивному контексті (евдемонічний підхід) [5, с. 402]. Оскільки дослідження було виконано до повномасштабного вторгнення, можливість застосування запропонованого концепту в умовах колективної травми війни постає новим питанням і викликом сьогодення.

Суб'єктивне благополуччя персоналу освітніх і наукових організацій в умовах війни досліджує Л. Карамушка (2023) [6]. Вчена доводить наявність статистично значущих зв'язків між показниками суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх і наукових організацій в умовах війни та певними копінг-стратегіями. Ця ідея є цікавою, оскільки ми також дійшли до подібних висновків.

Т. Титаренко (2018) [10] приділяє увагу підвищенню суб'єктивного відчуття благополуччя в умовах війни, зазначає, що це стає можливим завдяки зміні «ставлення до травматизації з простого, негативного на складне, полівалентне, що передбачає високу ймовірність посттравматичного зростання» [10, с. 117]. Зазначена ідея також знайшла відображення в запропонованих далі результатах пілотного дослідження.

Щодо макрорівнів дослідження добробуту, не можна оминути увагою вплив засобів масової комунікації на успішне подолання населенням наслідків травми війни, або, навпаки, ретравматизацію суспільства. Як зазначає дослідниця психології масової комунікації та медіаосвіти Л. Найдьонова, «роль медіа в забезпеченні обізнаності населення є провідною. Проте медіа можуть не лише виконувати свою роль у системі посттравматичного зцілення і профілактики психічного здоров'я, а й спричиняти додаткову травматизацію» [9, с. 177]. Вчена наводить переконливі приклади того, як медіаконтент розбалансовує

емоційні стани людей і руйнує їхні хиткі персональні конструкції ціннісних орієнтирів в умовах війни.

Отже, застосування засад критичного мислення у масових комунікаціях і взаємодії з кіберпростором є не тільки передумовою підвищення рівня суб'єктивного добробуту, а й збереження ментального здоров'я населення. І в такому ключі роль медіаосвіти, особливо для працівників педагогічної сфери, постає важливою ланкою підвищення життєстійкості суспільства під час війни, та передумовою його орієнтації на добробут та повоєнне відновлення. Про це наголошує Н. Білик, яка розглядає медіакультуру як цілісну систему, «яка сформувала свій медіапростір і функціонує на основі обміну інформацією. У той же час медіапростір активно впливає на культурні, соціальні та психологічні цінності, формуючи і змінюючи установки і моделі поведінки людини» [3, с. 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ми впритул підійшли до тези, винесеної до теми публікації щодо важливості ціннісних орієнтирів українського суспільства на повоєнне відродження та соціальний добробут. Завданням публікації є наповнення психологічним змістом понять добробуту (wellbeing) на трьох рівнях – мікрорівні індивідуальних ціннісних орієнтирів щастя та добробуту, мезорівні налаштувань на добробут професійних спільнот (на прикладі освітньої спільноти) і макрорівні колективних ціннісних орієнтирів посттравматичного розвитку українців.

Основною **метою публікації** є спроба інтегрувати означених три рівні – індивідуальний, рівень професійних спільнот і суспільний рівень через результати пробного дослідження сприйняття освітянами суб'єктивного добробуту, домінуючих в освітніх спільнотах стратегій подолання стресу війни та напрямів посттравматичного розвитку педагогів.

Викладення основного матеріалу. Ми назвали дослідження пілотним, оскільки ми не ставили собі завдань провести повноцінний експеримент з визначенням вибірки, розподілом її на експериментальну та контрольну, добром засобів цілеспрямованого впливу та відстеженням результатів втручання за заздалегідь обраними критеріями. Усі запропоновані результати були отримані в дещо рандомний спосіб унаслідок інтерактивної взаємодії з освітянами та іншими групами постраждалих від війни українців під час різноманітних заходів із психологічної підтримки та підвищення кваліфікації освітян після 24 лютого 2022 року. Основний фокус уваги наших зусиль був на доборі інформації та практичних інтервенціях щодо подолання психологічних викликів війни. Такі активності, врешті-решт, були оформлені в програму підвищення кваліфікації з назвою «КОДи життєстійкості» [7]. Програма містить п'ять модулів, у контексті яких учасникам підвищення кваліфікації пропонувалось додаткова перевірка персональних психологічних налаштувань за допомогою електронних версій валідних психологічних тестів.

Проходження тестів не було обов'язковою умовою сертифікації за модулями, й опитування було практично анонімним – лише умовне ім'я та певні статистичні дані. Це підвищило рівень достовірності отриманих результатів, та одночасно зробило неможливим порівняти результати за окремими тестовими методиками між собою, оскільки дуже складно відстежити відповіді тих самих респондентів за різними методиками. Крім того, кількість отриманих відповідей за різними методиками також виявилась дуже нерівномірною. Оскільки методики були викладені у відкритий доступ для заповнення – багато колег зі сфери післядипломної освіти пропонували їх своїм слухачам також. Тому кількість респондентів за різними методиками варіює від 300 до 4670. Результати тестування за окремими методиками були проаналізовані та оформлені в низку публікацій [8; 11; 12]. Далі запропоноване узагальнене розуміння результатів, отриманих за допомогою окремих методик, що торкаються теми ціннісних орієнтирів соціального добробуту та повоєнного відновлення.

Результати дослідження. Для початку хочемо ознайомити з результатами дослідження, що не виносились у простір публічного обговорення раніше. Мова йде про результати дослідження персонального відчуття добробуту за загаданою вище шкалою К. Ріфф [15]. Ми використовували скорочену версію опитувальника, що містить 30 запитань. Повна версія пропонує до розгляду 84 питання. Обидві версії мають 6 шкал благополуччя. Це опитування можна віднести до мікрорівня дослідження добробуту. Одночасно, оскільки великою мірою респондентами були освітяни, можна порівняти індивідуальні орієнтири добробуту у представників педагогічної спільноти та інших професійних спільнот.

У табл. 1 ми зазначили середні значення показників шкали добробуту К. Ріфф для різних груп педагогічних працівників і респондентів інших професійних спільнот. Опитування відбувалось починаючи з травня 2022 року включно травень 2024 року, загальна кількість респондентів становить біля 300 осіб. Показники складників шкали добробуту представлені у вигляді відсотків, де 100% означає максимально можливий прояв певного критерія в суб'єктивній «формулі щастя» респондентів.

Як бачимо за табл. 1, найвищий рівень суб'єктивного переживання добробуту спостерігається у викладачів ВНЗ, далі йдуть учителі, потім психологи. Вихователі закладів дошкільної освіти мають приблизно ті самі показники, що й представники інших педагогічних професій. Представники інших професійних спільнот мають суттєво нижчий показники складників «Управління середовищем», «Цілі в житті» та «Самоприйняття». Це може опосередковано свідчити про здатність освітян до формування професійних мікропросторів (управління середовищем), до яких вони здатні ставити досяжні для них цілі (цілі в житті) та відчувати задоволення від власного способу дій із досягнення тих цілей (самоприйняття). Такі навички

Таблиця 1

Розподіл значущості складників персонального добробуту за шкалою К. Ріфф для освітян, % (вбірка 300 осіб). Складено автором.

Професійна група	Кількість респондентів	Особистісне зростання	Позитивні стосунки	Автономія	Управління середовищем	Цілі в житті	Самоприйняття
Викладачі ВНЗ	15	84	69	73	80	80	74
Вчителі	75	79	71	64	72	77	73
Психологи	60	77	70	63	65	71	69
Вихователі	15	77	62	66	67	72	65
Інші педагогічні спеціальності	45	76	65	64	65	72	68
Інші непедагогічні спеціальності	90	76	63	61	59	63	62

узгоджені з концептом евдемонічного виміру добробуту, і є певним орієнтиром для підвищення суб'єктивного відчуття добробуту у педагогів. Якщо прописати це як «формулу професійного добробуту», це може виглядати наступним чином: я формую середовище для досягнення зрозумілих мені цілей та я приймаю себе в обраній ролі та діяльності.

Отже, ми переходимо від рівня індивідуального, суб'єктивного добробуту освітян до рівня проживання благополуччя у професійній спільноті. Вище було зазначено, що відчуття добробуту нерозривно пов'язано з наявними копінг-стратегіями індивідів і професійних груп. Виявленню найпоширеніших в освітянській спільноті способів долати стрес було присвячене опитування, побудоване на основі інтегративної багатовимірної моделі BASIC Ph. Ця модель була розроблена ізраїльським психологом М. Лахадом (2013) [14], який виділив наступні

копінг-стратегії: B (belief and values) – віра (переконання), A (affect and emotions) – почуття, S (sociability) – соціалізація (підтримка родини, групи, друзів), I (imagination and creativity) – уява, C (cognition and thought) – мислення (когніції, думки), Ph (physiological activity) – фізичне (тіло, вправи). На цей час викладений у мережу опитувальник містить відповіді понад 4500 респондентів. Оброблення та аналіз перших 3000 відповідей відображені в англomовній публікації О. Баніт, О. Мерзлякової (2023), присвяченої виявленню ключових стратегій освітян подолання стресу в умовах війни [12].

Представляємо в табл. 2 останні, оновлені дані за методикою BASIC Ph для вибірки 4670 респондентів у тому самому ключі, що й табл. 1 – показники шкал моделі для різних груп освітян і представників інших спеціальностей. Дані було зібрано в період березень 2022 – травень 2024 років. Послідовність представлення професійних

Таблиця 2

Прояв складників моделі BASIC Ph для освітян, % (вбірка 4670 осіб). Складено автором.

Професійна група	Кількість респондентів	B (belief), віра	A (affect), почуття	S (sociability) соціалізація	I (imagination), уява	C (cognition), мислення	Ph (physiological activity) фізичне
Вчитель	2000	76,73	59,10	56,65	62,08	80,61	66,19
Вихователь	150	73,72	59,06	55,23	62,73	77,44	64,33
Керівна посада	300	71,96	57,26	53,83	57,27	82,81	58,33
Інша педагог. діяльність	190	71,17	57,23	53,61	59,62	80,61	62,11
Викладач ВИШу	45	70,44	58,13	49,95	58,31	80,56	56,95
Позашкільна освіта	55	69,74	56,34	52,08	58,98	77,32	61,11
Працівник соц.сфери	160	69,62	61,02	55,61	64,29	77,02	60,04
Психолог	490	68,48	60,22	56,57	61,64	82,16	61,03
Науковець	30	67,68	57,32	48,03	60,61	73,74	56,82
Інша не педаг. діяльність	950	62,97	57,83	50,64	61,45	74,86	54,87
Студент	300	57,81	60,58	54,21	64,02	73,26	54,32
Середнє по вибірці	4670	69,46	58,72	53,82	61,68	78,44	59,96

груп визначено рейтингом значень за показником «В (belief)» – віра. Адже саме цей показник найдотичніший до ціннісних орієнтирів особистості. Дані показані у %, де 100% означає максимальний прояв певної копінг-стратегії.

За даними табл. 2, бачимо, що найактивнішими каналами подолання стресу є процес осмислення стресових подій (С – cognition) та канал віри (В –belief). Віра говорить про світоглядні установки людини, про її життєві сенси, про те, у що вона вірить безумовно – вища справедливність, незламність людського духу. Під час обставин війни українці найчастіше говорять про віру в ЗСУ та волюлюбність і незламність українського духу. Ми бачимо за табл. 2, що саме вчителі, вихователі та представники інших педагогічних професій спираються на власну віру якнайбільше. Можемо припустити, що зміст власної віри вони транслюють вихованцям – учням, студентам. Отже, зміст вірувань педагогів впливає на подальші ціннісні орієнтири суспільства. Про це мова піде далі. Щодо здатності осмислювати ситуацію, критично її аналізувати та робити висновки – тут лідирують менеджери (керівна ланка та представники адміністрації), психологи та викладачі вищої школи. Отже, наступний складник «формули добробуту» українців містить ясність бачення бажаної соціальної

ситуації та віру в результативність власних зусиль щодо побудови омріяного образу щастя.

Цікаво, що найменш активний канал подолання стресу – канал соціальної підтримки та соціальності (S – sociability) є таким для всіх професійних груп.

Отже, українці поки що недостатньо активно спираються на силу спільнот та можливу соціальну підтримку. Однак важливішим є той факт, що серед інших професійних груп найактивнішим такий орієнтир є у вчителів і психологів. Тому самі ці фахівці можуть бути носіями ідеї щодо важливості єднання, порозуміння, конструктивної взаємодії та взаємопідтримки у часи життєвих викликів і соціальних катаклізмів.

Для ілюстрації трансформацій, що відбуваються всередині педагогічної спільноти, наводимо приклад ще одного дослідження, присвяченого виявленню напрямів посттравматичного розвитку українців. Дослідження проходило з травня 2023 до травня 2024 включно. Повний дизайн дослідження та аналіз результатів для різних професійних груп опубліковані в статті О. Баніт «Посттравматичне зростання українців в умовах війни» [11]. Наводимо табл. 3, складену О. Баніт, із узагальненням показників посттравматичного розвитку для тих самих професійних груп, що презентовано в нашій публікації:

Таблиця 3

Розподіл респондентів різних сфер діяльності за рівнями індексу посттравматичного зростання, %. Складено О. Баніт.

Вид діяльності	Індекс посттравматичного зростання		
	низький рівень (96 осіб)	середній рівень (374 особи)	високий рівень (95 осіб)
Учитель	9,5	50,5	40,0
Психолог	7,9	28,9	63,2
Керівна/адміністративна ланка	26,3	31,6	42,1
Інша педагогічна спеціальність	7,5	50,0	42,5
Студент	9,8	57,7	32,6
Науковець	8,3	58,3	33,3
Викладач ЗВО	18,2	36,4	45,5
Працівник соціальної сфери	0	75,0	25,0
Учень	10,0	60,0	30,0

Дані табл. 3 демонструють, що вчителі, психологи та представники інших педагогічних спеціальностей мають найвищий рівень посттравматичного розвитку. Аби проілюструвати цей феномен, наводимо твердження, що лідирують серед учителів як опис їхніх психологічних станів і ставлень унаслідок стресу війни. Ми надаємо в порядку зниження сумарного балу перші п'ять найпопулярніших тверджень. Загальний перелік складав 21 твердження, максимально можливий бал згоди з ним становить 5 балів. Кількість респондентів, учителів середньої школи – 95 осіб.

- 1) Я набагато краще розумію цінність власного життя – 3,5 балів.
 - 2) Я можу більше цінувати кожен день свого життя – 3,4 бали.
 - 3) Я змінив свої пріоритети про те, що важливо у житті – 3,3 бали.
 - 4) Я можу зробити багато гарних справ у своєму житті – 3,2 бали.
 - 5) Я став більше співчувати іншим – 3,1 бали.
- Цей перелік тверджень про трансформаційні зміни є певним маніфестом наших майбутніх змін і перетворень.

Ключова ідея «формули добробуту» українців співзвучна розумінню цінності самого життя в кожному його моменті та прояві. Це нерозривно пов'язано з толерантним ставленням людей один до одного та соціальною активністю заради спільного добробуту.

Ми намагались показати вище, що суспільні ціннісні орієнтири починаються із ціннісних орієнтирів освітан. Освіта є не тільки культурним зрізом суспільства, освіта та освітяни закладають зразки вірувань, цілей соціальної активності та взаємодії, формують стратегії досягнення бажаних результатів.

Висновки з даного дослідження. Проведене пробне дослідження показало, що різні аспекти добробуту представлені як ціннісні орієнтири розвитку суспільства завдяки ментальним налаштуванням освітан:

1. Професійний добробут і те, як співробітники проводять час на роботі, або просто любов до справи, якою вони займаються щоденно, є найважливішим пріоритетом у посттравматичному розвитку педагогів. Саме це дає надію на повоєнне відновлення самих педагогів і сприяння оздоровленню суспільства.

2. Соціальний добробут – стосунки з іншими людьми, дружба, любов, взаєморозуміння, тощо – набуває особливого значення через виклики війни. І якщо соціальна підтримка не була найважливішим фактором стресостійкості освітан, спостерігаються тенденції зміни їхнього ставлення до цього важливого аспекту.

3. Фінансовий добробут, тобто ефективне управління матеріальною сферою життя не був виокремлений окремо в нашому дослідженні. Ця тема потребує подальших розвідок і просвітницької діяльності щодо ставлення до грошей та їх законів на рівні суспільної думки.

4. Фізичний добробут, що передбачає міцне здоров'я та достатню кількість сил, аби справлятися з повсякденними завданнями, також не виокремлений достатньо в нашому дослідженні. Це може бути перспективою подальших розвідок.

5. Добробут у середовищі проживання, тобто відчуття причетності до життя навколишнього суспільства, зараз є найскладнішим поняттям для українців взагалі, та освітан зокрема. Довготривала війна та її наслідки даються взнаки на колективному ментальному полі. Одночасно здатність українців до критичного сприйняття ситуації та їхня непереборна віра в Перемогу та незламність українського суспільства надає авансом передчуття розвитку нашого спільного українського добробуту у часи повоєнного відновлення.

Якщо скорочено визначити «формулу українського добробуту», вона містить наступні складники:

– цінність життя в кожному його моменті та прояві, толерантне ставлення до різних форм соціальної активності заради спільного добробуту;

– ясність бачення бажаної індивідуальної та/або соціальної ситуації та віра в результативність власних зусиль щодо побудови омріяного образу щастя;

– формування середовища для досягнення визначених цілей і самоприйняття в обраній ролі та діяльності.

Перспективи подальших розвідок є вивчення ціннісних орієнтирів добробуту в українському кіберпросторі. Адже освіта закладає певні ціннісні орієнтири суспільства, і носієм, підсилювачем ключових ідей і напрямів соціального руху виступають мас-медіа. Особливо важливим є розуміння медіакультури та медіаосвіти в часи інформаційних воєн та колективної травми війни.

Список використаних джерел

1. Баніт О., Мерзлякова О. Упровадження концепції «wellbeing» у корпоративну культуру організації. *Стратегія бізнес-організації в умовах невизначеності/ стратегія організації vs visca-svitu* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (10 листопада 2021 р.) / Київський нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьмана. Київ, 2021. С. 20–24. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738389/>
2. Баніт О. В., Мерзлякова О. Л. Wellbeing-управління персоналом бізнес-організацій в умовах сталого розвитку суспільства. *Трансформація менеджменту бізнес-організації: сучасні тренди та виклики* : монографія. Київ : КНЕУ, 2021. С. 311–326. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731994/>
3. Білик Н. Від медіаграмотності до медіакультури керівника закладу загальної середньої освіти: управлінський аспект у реаліях сьогодення. *Адаптивне управління: теорія і практика. Педагогіка*. 2023. № 16 (31). С. 103–109. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-11) (дата звернення: 21.05.2024).
4. Бондарчук О., Пінчук Н. Професійно-психологічне благополуччя освітан та особливості їх підтримки кризових умовах сьогодення. *Київський журнал сучасної психології та психотерапії*. 2023. Т. 5. С. 5–14. DOI: <https://doi.org/10.48020/mppj.2023.01.01> (дата звернення: 21.05.2024).
5. Данильченко Т. В. Психологія суб'єктивного соціального благополуччя : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.05. Київ, 2018. 557 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/e13/dis_Danilchenko%20T.%20V..pdf
6. Карамушка Л. Суб'єктивне благополуччя персоналу освітніх та наукових організацій в умовах війни: рівень вираженості та зв'язок з копінг-стратегіями. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2023. Т. 1, № 28. С. 17–25. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.2> (дата звернення: 21.05.2024).
7. Мерзлякова О. КОДИ життєстійкості: проект з розвитку резильєнтності освітан. *Актуальні проблеми охорони психічного здоров'я українського народу у воєнний і повоєнний час* : методологічний семінар НАПН України. Київ, 2023. С. 329–334. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738294> (дата звернення: 21.05.2024).
8. Мерзлякова О. Л. Ціннісно-мотиваційна спрямованість українців в воєнних умовах цифрового суспільства. *Науково-педагогічні студії*. 2023. Вип. 7. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737723>
9. Найдюнова Л. Медіапсихологія війни як основа концептуальних трансформацій медіаосвіти: від медіатравми до травмаінформованих практик. *Проблеми політичної психології*. 2022. Т. 26. DOI: <https://doi.org/10.33120/porp-vol26-year2022-109> (дата звернення: 21.05.2024).
10. Титаренко Т. М. Способи підвищення психологічного благополуччя особистості, що пережила травму. *Психологія: теорія і практика*. 2018. № 1 (1). С. 112–119. DOI: [https://doi.org/10.31339/2617-9598-2018-1\(1\)-112-119](https://doi.org/10.31339/2617-9598-2018-1(1)-112-119) (дата звернення: 21.05.2024).
11. Banit O. Post-traumatic growth of Ukrainians under war conditions. *Educational Analytics of Ukraine*. 2023. № 4. С. 104–115. URL: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-4-104-115> (дата звернення: 22.05.2024).
12. Banit O., Merzliakova O. Identification of the key strategies of resilience of Ukrainian teachers in the conditions of war. *European humanities studies: State and Society*. 2023. № 1. Р. 4–23. DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2023.1.01> (date of access: 21.05.2024).
13. Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research / ed. by F. Maggino. Cham : Springer International Publishing, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7> (date of access: 21.05.2024).
14. Mooli L. The «Basic Ph» Model of Coping and Resiliency: Theory, Research and Cross-cultural Application Paperback. Jessica Kingsley Pub. 2013. URL: <https://www.amazon.com/BASIC-Model-Coping-Resiliency-Cross-Cultural/dp/184905231X> (date of access: 21.05.2024).

15. Ryff C. Eudaimonic well-being and education: Probing the connections. Well-being and higher education: A strategy for change and the realization of education's greater purposes. *Bringing Theory to Practice* / D. W. Harvard (Ed.). Washington, 2016. P. 37–48.
16. Tedeschi R.G., Shakespeare-Finch J., Taku K., Calhoun L. G. Posttraumatic growth. Routledge eBooks. New York, 2018. <https://doi.org/10.4324/9781315527451> (date of access: 21.05.2024).

References

1. Banit, O., & Merzliakova, O. (2021). Uprovadzhennia kontseptsii «wellbeing» u korporativnu kulturu orhanizatsii [Introduction of the concept of “wellbeing” into the corporate culture of the organization]. In *Stratehiia biznes-orhanizatsii v umovakh nevyznachenosti/ stratehiia orhanizatsii vs vuca-svitu [Business organization strategy in conditions of uncertainty / organization strategy vs vuca-world]: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf.* (pp. 20-24). Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/738389/> [in Ukrainian].
2. Banit, O. V., & Merzliakova, O. L. (2021). Wellbeing-upravlinnia personalom biznes-orhanizatsii v umovakh staloho rozvytku suspilstva [Wellbeing-management of personnel of business organizations in conditions of sustainable development of society]. In *Transformatsiia menedzhmentu biznes-orhanizatsii: suchasni trendy ta vyklyky [Transformation of management of business organizations: modern trends and challenges]: monohrafia* (pp. 311-326). Kyiv: KNEU. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/731994/> [in Ukrainian].
3. Bilyk, N. (2023). Vid mediahramotnosti do mediakultury kerivnyka zakladu zahalnoi serednoi osvity: upravlinskyi aspekt u realiiakh sohodennia [From media literacy to media culture head of general secondary education institution: management aspect in today's realities]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Pedahohika [Adaptive Management: Theory And Practice. Pedagogy]*, 16 (31), 103-109. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-16\(31\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0255-16(31)-11) [in Ukrainian].
4. Bondarchuk, O., & Pinchuk, N. (2023). Profesiino-psykholohichne blahopoluchchia osvitan ta osoblyvosti yikh pidtrymky kryzovykh umovakh sohodennia [Professional psychological well-being of educators and features of their support in the current crisis conditions]. *Kyivskiy zhurnal suchasnoi psykholohii ta psykhoterapii [Kyiv journal of modern psychology and psychotherapy]*, 5, 5-14. DOI: <https://doi.org/10.48020/mppj.2023.01.01> [in Ukrainian].
5. Danylchenko, T. V. (2018). *Psykhohiia sub'iektyvnoho sotsialnoho blahopoluchchia [Psychology of Subjective of the Social Well-being]*. (D diss.). Kyiv. Retrieved from https://scc.knu.ua/upload/iblock/e13/dis_Danylchenko%20T.%20V..pdf. [in Ukrainian].
6. Karamushka, L. (2023). Sub'iektyvne blahopoluchchia personalu osvitnikh ta naukovykh orhanizatsii v umovakh viiny: riven vyrazhenosti ta zviazok z kopinh-stratehiiamy [Subjective well-being of staff of educational and scientific organizations in the conditions of war: level and relationship with coping strategies]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia [Organizational Psychology. Economic Psychology]*, 1, 28, 17-25. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2023.1.28.2> [in Ukrainian].
7. Merzliakova, O. (2023). KODy zhyttiistykosti: proekt z rozvytku rezylentnosti osvitan [Codes of sustainability: a project to develop the resilience of educators]. In *Aktualni problemy okhorony psykhychnoho zdorov'ia ukrainskoho narodu u voiennyi i povoiennyi chas [Actual problems of protecting the mental health of the Ukrainian people in war and post-war times]: metodolohichni seminar NAPN Ukrainy* (pp. 329-334). Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738294> [in Ukrainian].
8. Merzliakova, O. L. (2023). Tsinnisno-motyvatyvsia spriamovanist ukrainsiv v voiennykh umovakh tsyfrovoho suspilstva [Value-motivational orientation of Ukrainians in the military conditions of the digital society]. *Naukovo-pedahohichni studii [Scientific and pedagogical studies]*, 7. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737723> [in Ukrainian].
9. Naidonova, L. (2022). Mediapshkholohiia viiny yak osnova kontseptualnykh transformatsii mediaosvity: vid mediatravmy do travmainformovanykh praktyk [Media psychology of war as the basis of conceptual transformations of media education: from media trauma to trauma-informed practices]. *Problemy politychnoi psykholohii [Problemy Politicnoi Psihologii]*, 26. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-vol26-year2022-109> [in Ukrainian].
10. Tytarenko, T. M. (2018). Sposoby pidvyshchennia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti, shcho perezhyla travmu [Ways to increase the psychological well-being of personality who has overcome trauma]. *Psykhohiia: teoriia i praktyka [Psychology: theory and practice]*, 1 (1), 112-119. DOI: [https://doi.org/10.31339/2617-9598-2018-1\(1\)-112-119](https://doi.org/10.31339/2617-9598-2018-1(1)-112-119) [in Ukrainian].
11. Banit, O. (2023). Post-traumatic growth of Ukrainians under war conditions. *Educational Analytics of Ukraine*, 4, 104-115. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2023-4-104-115>
12. Banit, O., & Merzliakova, O. (2023). Identification the key strategies of resilience of Ukrainian teachers in the conditions of war. *European humanities studies: State and Society*, 1, 4-23. DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2023.1.01>
13. Maggino, F. (Ed.). (2020). *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Cham: Springer International Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7>
14. Mooli, L. (2013). *The “Basic Ph” Model of Coping and Resiliency: Theory, Research and Cross-cultural Application Paperback*. Jessica Kingsley Pub. Retrieved from <https://www.amazon.com/BASIC-Model-Coping-Resiliency-Cross-Cultural/dp/184905231X>
15. Ryff, C. D. (2016). Eudaimonic well-being and education: Probing the connections. Well-being and higher education: A strategy for change and the realization of education's greater purposes. In D. W. Harvard (Ed.), *Bringing Theory to Practice* (pp. 37-48). Washington: DC.
16. Tedeschi, R. G., Shakespeare-Finch, J., Taku, K., & Calhoun, L. G. (2018). *Post-traumatic growth*. In Routledge eBooks. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315527451>

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 19.05.2024